

Bakgrunn

Dyrking av makroalger (tang og tare) er verdens største og raskest voksende akvakulturindustri. I dag dyrkes om lag 98 prosent i Asia, men EU har de senere årene fremmet dyrking av makroalger som en satsingsnæring. I Norge er dette en forholdsvis ny næring, men også her har regjeringen uttalt at dette er en næring man ønsker å sikre vekst. Det er et stort potensial for å etablere tare dyrking som en ny norsk bærekraftig, lønnsom og innovativ havbruksnæring. Behovet for en mer miljøvennlig produksjon av mat og råvarer til en økende befolkning, samt tiltak mot global oppvarming har aktualisert dyrking av tang, tare og andre makroalger.

For å få tillatelse for å dyrke tare må det være avsatt areal i kommunens kystsoneplan som er søkbar for denne type produksjon. De fleste tillatelsene og konsesjonene som er gitt til dyrking av tare er i Vestland, Trøndelag og Nordland fylker. I disse fylkene er det også gitt svært mange tillatelser til tare dyrking som foreløpig ikke er tatt i bruk, så det er relativt god tilgang til arealer i disse områdene av Norge.

Dette er ikke situasjonen i Troms og Finnmark. Det er avsatt få – om noen arealer – i eksisterende kystsoneplaner, noe som igjen betyr at det er gitt få tillatelser til dyrking av tare. Det er også svært få aktører p.t. som driver med tare dyrking i nord, til tross for at forskning tyder på at potensialet for dyrking av tare trolig er større i nord, pga klima, temperatur, lys mv.

Oceanfood AS er et Tromsøbasert selskap som ble etablert i 2022. Selskapet har gjennomført to produksjonssykluser på Akvaplan-Nivas lokalitet på Kraknes i Tromsø kommune, med svært gode resultater. Både biomasse og kvalitet på den innhøstede sukkertaren er høyere enn landsgjennomsnittet, og erfaringene understøtter så langt forskningsresultatene som indikerer at det er svært gode forhold for tare dyrking i Troms og Finnmark.

Kystsoneplanen for Tromsøregionen - tarelokaliteter

Planforslaget til ny kystsoneplan for Tromsøregionen (Tromsø, Balsfjord og Karlsøy) var på offentlig ettersyn og høring fra 10. desember 2021 – 18. februar 2022. I det opprinnelige forslaget var det ikke avsatt arealer til tare dyrking, og Oceanfood AS spilte inn åtte arealer i de tre kommunene i sitt høringssvar. Det ble gjennomført en tilleggshøring om avsetning av arealer til tare dyrking fra 23. august – 4. oktober 2022. I denne forbindelse reiste Statsforvalteren for Troms og Finnmark en innsigelse til de aktuelle tarelokalitetene, fordi de kunne komme i konflikt med nasjonale eller vesentlige, regionale miljøverdier

(<https://tromsosharext.blob.core.windows.net/plandok/Kystsoneplan%20for%20Troms%C3%B8regionen%20%202022%20-%202032/Innspill/Tarelokaliteter/Statsforvalteren.PDF> og

https://tromsosharext.blob.core.windows.net/plandok/Kystsoneplan%20for%20Troms%C3%B8regionen%20%202022%20-%202032/Innspill/Tarelokaliteter/Statsforvalteren_trekkes.pdf) Statsforvalteren mente

bl a tarelokalitetene kunne være lokalisert til, eller nær, områder med kjente tareforekomster, der det er svært sannsynlig at tareoppdrett vil ha negativ effekt på truede naturtyper. Statsforvalteren mente derfor at det var nødvendig å utrede dette på overordnet plannivå gjennom kartlegging av marint naturmangfold, for å avklare om tareoppdrett på disse lokalitetene kunne tillates.

Kommunene ønsket ikke å ta innsigelsen til følge, og foreslo at den ble løst ved at det stilles krav til detaljreguleringsplan hvor det dokumenteres at naturmangfold av nasjonal, eller vesentlig regional interesse er vurdert og tatt hensyn til før det kunne sendes søknad om areal. Som grunnlag for vurderingen skal det foreligge en kartlegging av marine naturtyper og rødlistearter i området. Etter en omfattende dialog med Tromsø kommune, valgte statsforvalteren å trekke innsigelsen (<https://tromso.kommune.no/document/3787>), og det endelige vedtaket ble i tråd med forslaget om krav til detaljregulering og naturtypekartlegging (<https://tromso.kommune.no/document/3782>). Det er tre arealer som er avsatt til taredyrking i kystsoneplanen, hvorav ett er i Tromsø kommune, ett i Karlsøy kommune, og et areal er delt mellom de to kommunene.

Ut fra hva statsforvalteren uttalte i sin dialog med Tromsø kommune er det en forståelse av at kravet om detaljregulering kan gis dispensasjon fra så lenge en naturtypekartlegging er gjennomført før en aktør søker om lokalitet ; “Vi mener det ikke er hensiktsmessig å stille krav om detaljregulering for tang- og tarelokaliteter, fordi en slik detaljplanlegging er overflødig. Det vesentlige er å avklare om nasjonale eller vesentlige, regionale interesser blir negativt berørt av tiltakene. Det trengs ingen reguleringsplan for å avklare dette, kun nye kartlegginger” ref. brev fra statsforvalteren til Tromsø kommune 11.10.2022.

Gjennomføring av Naturtypekartlegging på lokaliteter for tare

Oceanfood har vært i kontakt med Multiconsult og Akvaplan-niva, som begge kan gjennomføre slike kartlegginger, for å få en forståelse for hva arbeidet vil innebære i kostnad og tid.

Oceanfood har fått tilbud fra Multiconsult for utarbeidelse av undersøkelsesprogram, oppdragsledelse, feltarbeid, datarapport samt møter på ca kr 200 000,- for en lokalitet. I tillegg kommer kostander knyttet til leie av båt og ROV. Kostnaden til dette vil variere ut fra størrelsen på lokaliteten. Ut fra dialogen med Multiconsult har vi fått anslått at man bør beregne en kostand på totalt kr 400-500 000,- pr lokalitet for eksterne kostnader. Akvaplan-Niva har antydnet at prisen kan bli noe høyere, men at dette avhenger av omfanget av kartleggingen.

Konsekvenser for næringen

Tarenæringen er en ny næring i Norge, og de fleste aktørene er små og lokale. Selv om tang- og taredyrking på global basis er en stor industri, gjenstår det mye forskning- og utviklingsarbeid i alle ledd av verdikjeden her i Norge for at næringen skal kunne bli lønnsom og verdiskapende. Samtidig er det ikke tvil om at man har et stort verdiskapingspotensial, særlig i Troms, dersom man får tilgang til areal til dyrking i sjø.

De gode vekstforholdene tilsier også at man har et konkurransefortrinn ved en tidlig tilrettelegging av arealer.

I og med at det er gitt svært få tillatelser til tare dyrking i Troms og Finnmark, sammenlignet med fylkene fra Nordland og sørover, vil aktører som ønsker å dyrke tare i disse to fylkene være avhengig av tildelinger av lokaliteter i forbindelse med kystsonoplanprosesser o.l. I følge Norwegian Seaweed Association – det norske tareklyngenettverket – er de ikke kjent med at det tidligere er stilt tilsvarende krav til naturtypekartlegging fra statsforvaltere i andre fylker, og heller ikke til at det skal være stilt krav om detaljregulering.

I følge Tromsø kommune skal naturtypekartleggingen gjennomføres ved å benytte Havforskningsinstituttets metodikk som viser at det ikke er naturmangfold/rødlistearter av nasjonal eller regional betydning i avsatt areal med influensområde. Dette er en omfattende og relativt kostbar kartleggingsmetodikk. Samtidig peker HI selv på at algedyrking, basert på dagens kunnskapsnivå, har mindre risiko enn fiskeoppdrett fordi alger netto tar opp næringsalter, og at det ikke benyttes kjemikalier, medisiner eller føring. På denne bakgrunn anbefaler HI at krav til denne næringen tilpasses påvirkningen (<https://www.hi.no/hi/nettrapporter/rapport-fra-havforskningen-2021-24>).

Kravet om å gjennomføre naturtypekartleggingen vil trolig være svært krevende for tarenæringen, både mht kapasitet, ressurser og kostnader, da det er en ny og umoden næring. Kartleggingen vil også kunne karakteriseres som pilotarbeid, da det er liten/ingen erfaring med tilsvarende naturtypekartlegginger for andre tare dyrkingsarealer. Det er imidlertid grunn til å tro at det vil bli stilt krav om tilsvarende naturtypekartlegginger i andre kystsonoplanprosesser, så arbeidet vil kunne ha stor overføringsverdi, både for kommunene, andre offentlige myndigheter og næringen selv.

Verdiskapning- og sysselsettingspotensiale

Tarenæringen har et stort verdiskapingspotensial i landsdelen om man får tilgang til areal til dyrking i sjø. I tillegg til arbeidsplasser på sjø knyttet til dyrkingen er det behov for etablering av storskala stiklingsproduksjon (stiklingene produseres på land før de settes ut i sjøen). Taren som høstes vil kunne brukes som råstoff til ulike typer produksjon, men det er nærliggende at det etter hvert som næringen vokser må etableres tørkeri og foredlingsanlegg i tilknytning til produksjonen på sjø. For å unngå transportkostnader og forringelse av kvalitet på taren vil det være fordelaktig å etablere denne type foredlingsanlegg i samme område som lokalitetene der det dyrkes tare.

Lokale forskningsmiljøer som Akvaplan-Niva, Nofima og UiT er allerede sterkt involvert i FoU tilknyttet dyrking, teknologiutvikling og foredling for tarenæringen. Her har man en stor mulighet i landsdelen for å bygge opp et kompetanse- og forskningsmiljø for en ny næring som igjen vil gi tarenæringen ekstra drahjelp i utviklingen.

Man ser også for seg at tarenæringen kan gi grunnlag for lokale bedrifter som baserer seg på råstoff fra tare. Dette vil kunne være både større bedrifter og mindre grundere som ønsker å lage produkter basert på tare som råstoff.

Tarenæringen vil være en attraktiv næring for ungdom å jobbe i da den har vil oppleves som bærekraftig, miljøvennlig og fremtidsrettet. Kommuner som har dyrking av tare vil kunne vise til næringsliv med positiv klimaavtrykk.